

7. Фиш С. Причины возникновения экономики рэкета в постсоветской России (<http://corruption.rsuh.ru/magazine/4-1/n4-17.shtml>). Shelling T.C. Economic Analysis and Organized Crime//U.S. The President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice. Task Force Report: Organized Crime.–Washington, 1967. (www.wellesley.edu/Economics/econ325/hmidura.html – 41k).
8. Свенссон Б. Экономическая преступность: Пер. со шведского. – М.: Прогресс, 1987. – 160 с.

Осуществлен компаративный анализ динамики уровня теневого сектора экономики в странах Центрально-Восточной Европы, Кавказа и Центральной Азии. Проанализированы результаты эконометрической оценки факторов иллегализации экономики Украины. Проведено сравнение предпосылок иллегали-

зации предпринимательской среды в Украине и Польше.

Ключевые слова: *предпринимательская деятельность, иллегализация, европейская интеграция Украины.*

The comparative analysis of shadow economy level dynamic in the Central and Eastern Europe, the Caucasus and Central Asia countries is fulfilled. The results of econometric estimation of Ukrainian economy illegalization factors are analyzed. The comparison of presuppositions of business space illegalization in Ukraine and in Poland is fulfilled.

Key words: *entrepreneurial activity, illegalization, European integration of Ukraine.*

Рекомендовано до публікації д.е.н. І.І. Павленко 12.02.10

УДК 339.9.012.24(477.63)

© Т.В. Герасименко, Т.О. Горобець, 2010

Т.В. Герасименко, Т.О. Горобець

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО РЕГІОНУ

CONDITION AND PROSPECTS OF EXTERNAL ECONOMIC ACTIVITY OF ENTERPRISES OF DNEPROPETROVSK REGION

Розглядаються стан та перспективи зовнішньоекономічної діяльності підприємств Дніпропетровського регіону, проведено аналіз зовнішньоекономічної діяльності ВАТ «ДЛФЗ», виявлено закономірність впливу факторів зовнішньоекономічного середовища на діяльність підприємства, а також резерви підвищення ефективності діяльності підприємства. Розроблено пропозиції щодо напрямів підвищення ефективності діяльності підприємства та розвитку виробничої інфраструктури, на основі залучення іноземних капітальних вкладень.

Ключові слова: *підприємства Дніпропетровського регіону, зовнішньоекономічна діяльність.*

Розширення економічної самостійності регіонів в ринкових умовах викликає необхідність позиціонування кожного з них в економічному просторі, в тому числі і у зовнішніх зв'язках. На жаль, основний недолік сучасного управління полягає у тому, що процеси реалізації економічних реформ і прийняття відповідних рішень відірвані від регіонів – суб'єктів зовнішньоекономічних зв'язків. Відсутність системної державної регіональної політики, збереження тенденцій розподілу, надмірне централізоване управління призвели до втрати реальних повноважень регіональних органів влади. Наслідком такого підходу стали істотні диспропорції економічного та соціального розвитку регіонів. Непослідовність постійних різновекторних змін у митній політиці призвела до зниження управління зовнішньоекономічною діяльністю (ЗЕД) підприємств регіонів. Таким чином, державна політика виявилася не здатною забезпечити ефективне

управління регіонами. Інтеграційні процеси визначили необхідність пошуку нових інструментів інтенсивного залучення регіонів до процесу підвищення ефективності регулювання зовнішньоекономічних зв'язків [1].

Разом з тим, питання регулювання зовнішньоекономічних зв'язків регіонів у ринкових умовах недостатньо досліджені і не одержали відповідного практичного застосування. Регіональними і місцевими органами влади не усвідомлена достатньою мірою необхідність переходу від безпосереднього управління до регулювання, відсутні механізми інтенсивного залучення їх до процесу створення умов для здійснення зовнішньоторговельної й інвестиційної діяльності підприємств регіону. Регіональне програмування має недоліки, не повною мірою враховує ресурсний потенціал та інші резерви розвитку зовнішньоекономічних зв'язків регіону. Вищезазначе-

не обумовлює необхідність розв'язання наукового завдання щодо підвищення ефективності регулювання ЗЕД регіону на основі використання організаційно-економічних інструментів регулювання з участю регіональних та місцевих органів влади, що забезпечує гармонійні відносини регіону і держави.

Процес реалізації зовнішньоекономічних зв'язків забезпечується за допомогою визначених економічних методів регулювання, представлених у системі тарифного (митний тариф, ставки митного тарифу) і нетарифного регулювання (платежі і збори, до яких

відносяться податок на додаткову вартість, акцизний збір, митні збори, антидемпінгові та компенсаційні мита на товари).

Формування реальної самостійності регіонів України призвело до зростання кількості контактів із зарубіжними країнами – в Дніпропетровській області у 2008 р. вони охоплювали 108 країн за експортом товарів, 61 країну – за імпортом товарів; 80 країн – за експортом послуг, 49 країн – за імпортом послуг. Динаміку кількості країн експорту-імпорту товарів і послуг Дніпропетровської області наведено в табл. 1 [2].

Таблиця 1

Динаміка зовнішньоторговельних зв'язків Дніпропетровської області з зарубіжними країнами

Показник	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.
Експорт товарів	96	92	103	103	104	107	108
Імпорт товарів	61	59	62	64	71	66	61
Експорт послуг	58	61	67	65	72	75	80
Імпорт послуг	43	52	55	52	56	57	49

Головними споживачами продукції області є підприємства США, обсяг експорту яким складає 414,6 млн дол. США або 51% від загального обсягу експорту; Російської Федерації – 407,2 млн дол. США або 32%; Туреччини – 224,3 млн дол. США або 8%; Італії – 208,1 млн дол. США або 6%. Питома вага експорту до інших країн – 3%.

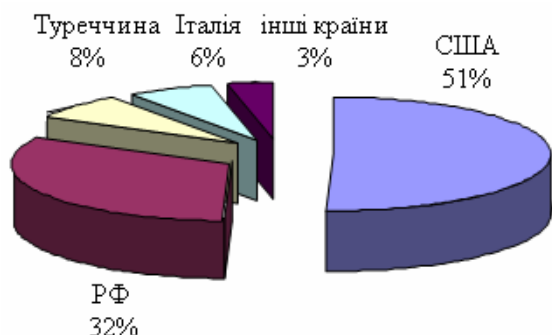

Рис. 1. Структура зв'язків Дніпропетровської області в розрізі країн-експортерів товарів [2]

Серед підприємств області 405 експортували товари, 498 – імпортували. Послуги здійснювали, відповідно, 83 і 183 підприємства. Прямі іноземні інвестиції надійшли до області з 35 країн, з області – у 4 країни.

Дніпропетровська область залишається одним з основних експортерів України і продовжує утримувати провідні позиції у сфері зовнішньої торгівлі України, займаючи друге місце за обсягами експорту та імпорту.

У 2008 році брали участь у зовнішньоекономічній діяльності 2406 підприємств та організацій, у тому числі експорт продукції здійснювали 1117 підприємств та організацій, які поставили продукції на суму 5409,9 млн доларів США (16,6% від загальних показників в Україні).

Продукція підприємств регіону експортується у 157 країн світу. Найбільші обсяги зовнішньоторговельних операцій здійснювалися з країнами Європи (29,6% в загальному обсязі зовнішньоторговельного обороту області), Азії (28,4%), СНД (25,6%).

Одним з основних зовнішньоторговельних партнерів області залишається Російська Федерація (8% від загального обсягу зовнішньоторговельного обороту області, 10,9% – експорту, 40,9% – імпорту).

Товарна структура експорту області протягом останніх років залишається практично незмінною – її основу складає продукція гірничо-металургійної та добувної промисловості (83,8%), машинобудування (5,42%), хімічної (4,26%), харчової та переробної промисловості (3,1%), сільського господарства (0,84%).

Імпорт здійснювали 1842 підприємств на суму 2336,0 млн доларів США (відповідно 8,1%).

У структурі імпорту товарів переважають поставки мінерального палива (нафти та нафтопродуктів, природного газу) – 17,31%, продукції машинобудування – 21,31%, паперово-целюлозної – 11,52%, хімічної промисловості – 18,4% та ін.

Сальдо зовнішньоекономічної діяльності позитивно – 3073,9 млн доларів США.

У розвитку інвестиційного комплексу Дніпропетровської області з 1996 по 2008 рр. відбулися негативні зрушення в напрямі скорочення обсягів державних капітальних вкладень підприємств у власне капітальне будівництво. За цей період втрачена керованість інвестиційним процесом. Темпи скорочення капітальних вкладень випереджали зменшення валової доданої вартості. Такі тенденції у структурі капітальних вкладень призвели до недоінвестування галузей, зокрема тих, що визначають спеціалізацію області в загальнодержавному поділі праці і соціальної сфери [3].

В обсяги інвестицій в основний капітал включено витрати на капітальне будівництво; витрати на при-

дбання машин та обладнання без здійснення капітального будівництва. Загальний обсяг інвестицій в основний капітал Дніпропетровської області за рахунок усіх джерел надходження за період з 1996 по 2007 рр. скоротився у 4,2 разу і в 2008 році становив лише 1337 млн грн або 9,6% від усіх інвестицій в Україні. Більш високими темпами порівняно з середньо українськими зменшувались обсяги капітальних вкладень у розрахунку на душу населення: в 2007 році проти 1996 року вони скоротились у 3,9 і 1,3 разу порівняно з 1996 р і 1999 роком відповідно.

Іноземні інвестиції відіграють важливу роль в економіці регіону та перспективах його розвитку. Тож, облдержадміністрація цілеспрямовано працює над створенням його привабливого інвестиційного іміджу. За його ствердженням, Дніпропетровщина першою серед областей України пододала двохмільярдний рубіж обсягів залучення іноземних інвестицій. На початок 2008 року їх розміри досягли 2331,9 млн дол. США, що в перерахунку на кожного громадянина області складає 674,3 дол. США. Це – кращий показник в Україні [2].

В економіку Дніпропетровської області залучаються інвестиції із 66 країн світу. Тільки 1,2% обсягу прямих іноземних інвестицій залучено із країн СНД. Із країн ЄС надійшло 1087,8 млн дол. США, з країн Азії – 941,8 млн дол. США, з Америки – 266,5 млн дол. США.

Залучення інвестиційних коштів дозволяє зберегти існуючі та створити нові робочі місця, оновити виробничі потужності, впровадити нові технології, а у невиробничій сфері сформувавши здорову конкуренцію в низці послуг.

Можна впевнено сказати, що органи виконавчої влади разом із підприємствами області досягли позитивних результатів у напрямі залучення іноземних інвестицій.

Найбільш пріоритетними питаннями для регіону є розвиток металургійної, хімічної, машинобудівної галузей, сільського господарства, будівництво житла та інфраструктури.

Для поліпшення інвестиційної привабливості регіону постійно проводиться моніторинг діяльності місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо забезпечення своєчасного реагування на звернення інвесторів.

Слід підкреслити, що на сьогодні зовнішні відносини та зовнішньоекономічна діяльність набувають все більшої актуальності. Дніпропетровщина, як один із найпотужніших регіонів України, не може стояти поза шляхом просування до світових ринків [4].

Для дослідження особливостей зовнішньоекономічної діяльності підприємств Дніпропетровського регіону, розглянемо особливості виробничо-господарської діяльності одного з провідних підприємств, яке займає значний сегмент ринку лакофарбової галузі.

Лакофарбова галузь – це, насамперед, наукоємне і високотехнологічне виробництво. Воно містить у собі передові системи безпеки, захисту навколишнього

середовища, соціальний захист співробітників. Адже ми маємо справу з хімічним виробництвом.

У 2008 році флагман галузі Дніпропетровський лакофарбовий завод відсвяткував 14-літній ювілей. Сьогодні ВАТ ДЛФЗ, виробник лакофарбових матеріалів ТМ „Ярко” – це велика європейська компанія і найпотужніший виробник лакофарбової продукції в Україні. Підприємство використовує передові технології виробництва і менеджменту. На підтвердження своєї високої репутації в квітні 2005 року завод одержав сертифікат ISO 9001 (BVQI № 169860) на відповідність світовим стандартам “Системи менеджменту якості” [5].

Продукція заводу є цілком конкурентоспроможною за своєю якістю на внутрішньому ринку і на ринках СНД, у порівнянні її з аналогічною продукцією, виробленою на даних ринках конкурентами. Завод має розгалужену дилерську мережу, і 80% продукції реалізується в регіонах. Відвантаження ЛФМ здійснюється в усі регіони України й у країні СНД автомобільним і залізничним транспортом. Практично весь асортимент продукції заводу можна побачити і придбати у фірмовому магазині ВАТ «ДЛФЗ».

У зв'язку з тим, що Україна прагне до вступу в ЄС і ВТО, особлива увага приділяється якості продукції. Зараз на підприємстві ведуться роботи з впровадження системи керування якістю ISO-9000.

Уся продукція торгової марки ВАТ «ДЛФЗ» проходить контроль і відповідає стандартам якості і санітарним нормам України. З кожним роком збільшується частка продукції, сертифікованої в системі Укрспро [5].

Основна проблема вітчизняних виробників полягає у тому, що майже всі підприємства знаходяться в одному асортиментно-ціновому сегменті, знижуючи ціни наскільки це можливо і працюючи іноді на межі рентабельності, що найчастіше призводить до падіння рівня якості. Як наслідок, рідке підприємство здатне сьогодні переоснастити виробництво.

Практично ні один вид вітчизняної лакофарбової продукції не виготовляється без іноземних компонентів, що значно збільшує собівартість, але не мають вітчизняних аналогів. Вітчизняна сировина або не відповідає сучасним вимогам, або виробляється в недостатніх обсягах, або в основному вивозиться на експорт.

Основним полем діяльності підприємства ВАТ «ДЛФЗ» на сьогоднішній день є так званий внутрішній і зовнішній ринки (країни СНД і далекого зарубіжжя, окремо виділяється ринок Росії і Молдови). Положення підприємства на ринку України погіршується. У цілому ВАТ «ДЛФЗ» займав 25% виробничого ринку України, на сьогоднішній день – 14%. За останні 5 років завод утратив майже половину свого ринку [5].

Як було зазначено, ВАТ «АПФ ДЛФЗ» є одним з найбільших лакофарбових підприємств України і відповідно займає перше місце по експорту даної продукції. За останні чотири роки ВАТ «ДЛФЗ» зу-

міло освоїти та розширити частку ринку Російської Федерації, Білорусі, а також вийти на нові ринки Польщі, Іспанії. Основною експортною перевагою фірми є надійна ресурсна база та сучасний рівень виробництва, які дозволяють забезпечувати стабільну якість та ритмічність поставок продукції відповідно з вимогами імпортерів. Поставки продукції здійснюються автомобільним, морським та залізничним транспортом. Умови поставки згідно з ІНКОТЕРМС – 2000: DAF – постачання до кордону (...назва місця доставки), FCA – франко-перевізник (...назва місця призначення), CIF – вартість, страхування і фрахт (...назва порту призначення). При поставках продукції використовуються такі форми оплати як акреди-

тив, оплата готівкою. Обсяги експорту динамічно збільшуються.

В табл. 2 наведений загальний обсяг експорту ЛФП ВАТ «ДЛФЗ» за 2005-2008 роки.

Таблиця 2
Загальний обсяг експорту ЛФП у тоннах ВАТ «ДЛФЗ» за 2005-2008 роки

Показник	2005	2006	2007	2008
Обсяг експорту, т	59	66	74	81

Як видно з табл. 2, загальний обсяг експорту продукції ВАТ «ДЛФЗ» має тенденцію до зростання і свідчить про те, що підприємство поступово розширює ринки збуту.

Таблиця 3
Структура експорту ЛФП ВАТ «ДЛФЗ» у тоннах по країнах за 2005-2008 роки

Країна	Експорт, т				Тенденція
	2005	2006	2007	2008	
РФ	38,35	44,88	51,8	47,49	зростання-зниження
Білорусь	7,92	7,92	7,4	12,96	зниження-зростання
Польща	9,44	9,24	4,44	13,77	зниження-зростання
Іспанія	2,36	3,96	2,96	3,24	зростання

Таблиця 4
Експортний оборот ВАТ «ДЛФЗ» за 2005-2008 роки

Показник	2005	2006	2007	2008	Тенденція
Експортний оборот, тис. грн	18708,6	28061,8	57312,9	35380,9	зростання-зниження

Для точнішого аналізу слід розглянути, яку саме частку займає експортний оборот від загального обороту ВАТ «ДЛФЗ» за 2006-2008 роки.

Таблиця 5
Структура експортного обороту ВАТ «ДЛФЗ» за 2006-2008 роки

Показник	Од. вим.	2006	2007	2008
Загальний оборот	тис. грн	139571,8	118858,3	122970,6
Експортний оборот	тис. грн	28061,6	57312,9	35380,9
Питома вага	%	20,1	48,2	28,8

В період з 2005 по 2007 роки експорт ЛФП по країнах має тенденцію до зростання, а особливо по Російській Федерації, але в 2008 році цей показник доволі різко знижується і становить 54%, тоді як у 2007 році експорт до Російської Федерації становив 70%, тобто експортні поставки знизилися на 11%. Слід також зазначити, що саме Російська Федерація є основним ринком для експортних поставок підприємства. Відповідно, якщо розглядати експортний

оборот підприємства, то можна бачити, що в 2005-2007 роках він має тенденцію до зростання, але у 2008 році експортний оборот знижується. Таку ж тенденцію можна побачити, якщо поглянути, який відсоток складає експортний оборот від загального обороту підприємства. Цей показник зменшився порівняно з 2007 роком на 20%. Всі ці явища можна пояснити різким зниженням експортних поставок до Російської Федерації. Слід зауважити, що у першому півріччі 2007 року експортні поставки до Російської Федерації носили нерегулярний характер. Протягом шести місяців (з березня по серпень) продукція на експорт до даної країни відвантажувалась значно менше, ніж у 2007 році. Відповідно підприємство отримало значно менше прибутку.

Отже, можна зробити висновок, що саме зниження експортних поставок у 2008 році до Російської Федерації спричинило зниження експортного обороту на 21932 тис. грн порівняно з 2007 роком. Загалом же експортна діяльність ВАТ «ДЛФЗ» носить позитивний характер, оскільки кожного року відбувається освоєння та розширення нових ринків збуту та відповідно збільшення експортних поставок.

Далі доречно проаналізувати ефект та ефективність експорту ВАТ «ДЛФЗ». ВАТ «ДЛФЗ» експортує свою продукцію в Російську Федерацію. На основі даних, що наведені в табл. 6, можливо проаналізувати економічний ефект від експорту.

Таблиця 6
Дані по експорту ВАТ «ДЛФЗ» за 2005-2008 роки

Показник	2005	2006	2007	2008
Експортна ціна 1 од. товару, дол. США (банка фарби 10 кг)	20	21	23	24
Повні витрати на 1 од. експортного товару, грн	90	92	95	99
Кількість <i>i</i> -го товару, тис. од.	420	465	510	420
Курс НБУ грн/\$	5,05	5,05	5,05	7,0
Коефіцієнт кредитного впливу	1	1	1	1

Коефіцієнт кредитного впливу дорівнює 1, оскільки використовується така форма оплати як оплата готівкою.

Економічний ефект від експорту розраховується за формулою 1:

$$E_{exp} = \sum_i^m (B_{exp i}^{od} \cdot K_{imp} - Z_{exp i}^{od}) \cdot N_{exp i},$$

де E_{exp} – економічний ефект від експорту, тис. грн;

$B_{exp i}^{od}$ – експортна ціна 1 од. *i*-го товару, грн;

K_{imp} – валютний коефіцієнт;

$Z_{exp i}^{od}$ – повні витрати на 1 од. *i*-го експортного товару, грн.

$N_{exp i}$ – кількість *i*-го товару, од.

$$E_{exp 05} = (20 \cdot 5,05 - 90) \cdot 420 = 4620 \text{ тис. грн};$$

$$E_{exp 06} = (21 \cdot 5,05 - 92) \cdot 465 = 6533,25 \text{ тис. грн};$$

$$E_{exp 07} = (23 \cdot 5,05 - 95) \cdot 510 = 10786,5 \text{ тис. грн};$$

$$E_{exp 08} = (24 \cdot 7,0 - 99) \cdot 420 = 28980 \text{ тис. грн}.$$

Отже, з розрахунків можна бачити, що економічний ефект від експорту в 2005-2008 роках зростає. В цілому експортна діяльність для ВАТ «ДЛФЗ» є вигідною.

Виходом зі сформованої ситуації для вітчизняних виробників ЛФМ для підвищення конкурентоспроможності продукції є впровадження інновацій і залучення інвестицій у розвиток виробництва з метою удосконалювання якості продукції, що випуска-

ється, і одержання конкурентних переваг, що забезпечують стабільний розвиток підприємства.

Список літератури

1. Матвеева О.П. Организация технология внешне-торговых операций. Учебное пособие. – М.: Информационно-внедренческий центр «Маркетинг», 2000. – 160 с.
2. Дніпропетровська область здійснює зовнішньоторговельні операції із 150 країнами світу [Електронний ресурс]. – Електрон. дан. – Режим доступу: <http://www.adm.dp.ua/OBLADM/Obldp.nsf/archive/6E2166A363CAF19AC22573B000570F49?opendocument>, вільний. – Мова укр.
3. Черваньов Д. М., Нейкова Л. І. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2005. – 514 с.
4. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: Навч. посібник: 2-ге вид., випр. і доп. / За заг. ред. А.І. Кредісова. – К.: ВІРА-Р, 2002. – 552 с.
5. <http://www.dlkz.com.ua>

Рассматривается состояние и перспективы внешнеэкономической деятельности предприятий Днепропетровского региона, проведен анализ внешнеэкономической деятельности ОАО «ДЛФЗ», раскрыта закономерность влияния факторов внешнеэкономической среды на деятельность предприятия, а также резервы повышения эффективности деятельности предприятия. Разработаны предложения относительно направлений повышения эффективности деятельности предприятия и развития производственной инфраструктуры, на основании привлечения иностранных капитальных вложений.

Ключевые слова: *предприятия Днепропетровского региона, внешнеэкономическая деятельность.*

The condition and prospects of foreign trade activities of the enterprises of the Dnepropetrovsk region is considered, the analysis of foreign trade activities of Open Society «DLFZ», is carried out, law of influence of factors of the external economic environment on enterprise activity, and also reserves of increase the efficiency of activity of the enterprise is opened.. Developed suggestions in relation to directions of increase the efficiency of activity of enterprise and development of industrial infrastructure, on the basis of bringing in the foreign capital investments.

Key words: *enterprises of Dnipropetrovsk region, foreign economic activity.*

Рекомендовано до публікації д.т.н. В.І. Прокопенком 16.02.10